

УДК: 159.9.07

Шамич О. М.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри реабілітації,
Університет «Україна»
E-mail: sashamysh@gmail.com

ОСОБИСТІСНІ ЧИННИКИ МОТИВАЦІЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ПАРАЛІМПІЙЦІВ

Статтю присвячено аналізу результатів досліджень, спрямованих на визначення психологічних чинників внутрішньої мотивації спортивної діяльності та самореалізації паролімпійців. Визначено психологічні чинники та особливості мотивації самореалізації особистості в параолімпійському спорті: реалістичність та цілісність сприймання життєвого шляху; здатність засвоювати нову інформацію; цілісні, реалістичні погляди на життя; прагнення до саморозвитку і розкриття свого потенціалу; адекватна оцінка власних особистісних ресурсів; відкритість новому досвіду; позитивні взаємини з оточенням.

Розкрито особистісний потенціал їх самодетермінації як психологічну основу самореалізації та ефективності тренувально-змагального процесу. Предикторами мотивації самореалізації паролімпійців є такі особистісні параметри як: людина як відкрита система, баланс афекту та позитивні взаємини. Мотивація самореалізації паролімпійців забезпечується їх реалістичним сприйманням різних аспектів життя, здатністю засвоювати нову інформацію, що сприяє формуванню цілісного, реалістичного погляду на життя, відкритості новому досвіду, позитивними взаєминами з оточенням.

Отримані результати сприятимуть особистісній самореалізації паролімпійців та підвищенню ефективності їхніх професійних досягнень.

Показано, що параолімпійський спорт є потужним ресурсом самовдосконалення та різнобічної самореалізації людей з інвалідністю; заняття спортом сприяє розвитку та формуванню реалістичності сприймання життєвого шляху, ставлення до себе та оточення, цілей та мотиваційної сфери, цілеспрямованості, наполегливості і планомірності, самовладання і самоорганізації.

Ключові слова: паролімпійці, внутрішня мотивація, самодетермінація, особистісний потенціал, самореалізація, чинники самореалізації.

Постановка проблеми. Інтеграція людей з інвалідністю у суспільство є однією із найбільш вагомих загальнолюдських проблем сучасності. Одним із найефективнішим напрямів вирішення цієї проблеми, здатним забезпечувати передумови для їх фізичної і психічної адаптації до нових умов життя, для їх самореалізації та соціалізації, є адаптивна фізична культура і спорт [2], [3], [5], [8], [10], [13].

Безумовно, потужним стимулом для мобілізації резервних можливостей організму людей з інвалідністю, для усвідомлення перспектив до подолання наслідків своїх хвороб, став паралімпійський спорт, гуманістичний сенс якого є безцінним, даючи можливість таким людям «повернутися в суспільство» [1], [13]. Соціалізуюча та інформативна роль в сучасному суспільстві параолімпійського спорту є непересічною. Адже він ефективно привертає увагу громадськості до проблем інвалідності, безбар'єрності, рівності, гідності, прав і благополуччя всіх людей, без винятку.

Вивченню цієї проблеми присвячена значна кількість праць [1; 3; 10; 13] та ін. Разом з тим, все ж відчувається дефіцит досліджень, спрямованих на створення комплексного психологічного забезпечення супроводу як тренувально-змагального процесу паралімпійців, так і сприяння їх особистісного розвитку, самореалізації, задоволеності життям та покращення його якості. У цьому контексті очевидна зростаюча актуальність досліджень, спрямованих на виявлення внутрішніх, суто особистісних основ сприяння самореалізації паралімпійців.

Мета статті. У статті викладені результати емпіричних досліджень, спрямованих на виявлення психологічних особливостей і факторів внутрішньої мотивації і самореалізації паралімпійців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

За результатами досліджень [13] основними мотивами занять людей з інвалідністю спортом є можливість самореалізації, отримання задоволення, підтримки, нагород, а також фізичний розвиток та зменшення стресу. Також називаються такі мотиви як зміцнення ідентичності, поліпшення стану здоров'я самовдосконалення/підвищення спортивної кваліфікації та компетентності, конкурентоспроможності, формування позитивного ставлення до життя, бажання здобути перемогу [5; 8; 10]. Загалом; у спортсменів з фізичними вадами відзначається високий рівень внутрішньої мотивації [4; 13]. Відзначається, що спортсмени з інвалідністю виявляють більше прагнення до особистісної самореалізації, порівняно з тими, які не займаються спортом [3].

Одним із основних наукових підходів, найбільш адекватних для вивчення психологічних основ внутрішньої мотивації особистості, є теорія самодетермінації Е. Десі та Р. Райана [6; 7], що відноситься

до позитивної психології, метою якої є визначення чинників, що стимулюють вроджений потенціал людини та процесів і умов, що сприяють здоровому її розвитку та ефективному функціонуванню.

Теорія самодетермінації також була плідно застосована для досліджень мотивації участі і досягнень у спорті. Ці дослідження показали, що внутрішня мотивація особистості є набагато більш ефективною рушійною силою її поведінки з точки зору досягнення мети, ніж зовнішня винагорода, і в спорті це найбільш виразно виявляється. Зокрема, було з'ясовано, що: амотивовані (не мотивовані внутрішніми чи зовнішніми чинниками) або мотивовані зовнішнім регулюванням, частіше випадають із спортивних команд чи ліг; мотивовані зовнішніми чинниками, переважно, потребують задоволення потреб в пов'язаності з іншими; внутрішньо мотивовані більш ефективно тренуватимуться і з часом ввійдуть у стан «поток» (захопленості спортом, з позицій теорії потоку М. Чіксентміхаї), більш вираженими у них є показники компетентності і психологічного благополуччя [9; 12].

Отже, внутрішня мотивація сприяє розвитку особистісної автономії, незалежності від інших, стимулює самостійну мотивацію занять спортом, а внутрішній локус причинності (порівняно з зовнішнім) сприяє більшому успіху в тренувально-змагальному процесі. Внутрішньо мотивовані спортсмени, з високим відчуттям самодетермінації, більш схильні слідувати своїм цілям і, в результаті, досягати їх.

Тісний зв'язок між концепцією внутрішнього розвитку самодетермінації і концепцією потоку [12] відзначений у багатьох дослідженнях [6; 7; 9; 11; 14]. «Потік» відноситься до станів повного поглинання діяльності, отримання насолоди від цієї діяльності, цей стан часто описується як відчуття отримання задоволення від самореалізації, зростання впевненості в собі, ефективного додання труднощів.

Подібно внутрішній мотивації, коли люди відчувають потік, задоволення, яке їх охоплює, властиве самій діяльності, їхня поведінка стає автотетичною (auto – self, telos – goal), тобто виконується заради самого себе. Як і теорія самодетермінації, теорія потоку підкреслює феноменологію внутрішньої мотивації особистості, зокрема в описі оптимальних задач і подальшого розвитку компетенцій, пов'язаних з внутрішньою мотивацією, досягнення цілей, корегування дій на основі зворотного зв'язку [12]. Однак, крім визнання автотетичних (тобто внутрішньо мотивуючих) аспектів діяльності, теорія потоку не визнає автономію суттєвим компонентом потоку [6]. Проте, теорія самодетермінації – це теорія, що пов'язує особистість, її мотивацію і оптимальне функціонування. Сенс її в тому, що існують два основних типи

мотивації – внутрішня і зовнішня – і що вони є потужними силами, що визначають те, хто ми і як себе поводимо [7].

Автономна мотивація включає в себе мотивацію, що виникає із внутрішніх джерел, але вона також включає зовнішню мотивацію, якщо людина ототожнює себе з цінністю діяльності і відчуває, що вона узгоджується з її відчуттям себе. Така мотивація забезпечує самоусвідомлення і самопізнання, здатність до досягнення мети, уміння вирішувати проблеми, прийняття рішень, можливість самозахисту, здатність до планування і досягнення цілей, саморегулювання і навички самоуправління [9].

Стосовно самодетермінації осіб з інвалідністю, то дослідження показують, що її вираженість приводить до безлічі позитивних результатів, зокрема, збільшення ймовірності працевлаштування, підвищення незалежності в міжособистісних взаєминах [8; 10; 13]; в навчанні, у зв'язку з більш вираженими потребами в автономії і компетентності, що може бути зумовлено меншими фізичними та інтелектуальними здібностями [9].

Виклад основного матеріалу.

У наших дослідженнях взяло участь 106 членів паралімпійської та дефлімпійської збірних команд України з різних видів спорту (віком 16–53 роки; 84 чоловіки та 22 жінки). Нижче ми проаналізуємо результати, отримані за чотирма психодіагностичними методиками: Шкала самодетермінації (Є. М. Осіна), Тест життестійкості С. Мадді (переклад і адаптація Д. О. Леонтєва, О. І. Рассказової), Опитувальник самоорганізації діяльності (ОСД) О. Ю. Мандрикової, Тест «Смисложиттєвих орієнтацій» (СЖО) Дж. Крамбо та Л. Махоліка (адаптація Д. О. Леонтєва) та розроблена нами анкета для виявлення зовнішніх та внутрішніх чинників занять спортом.

Обробка отриманих емпіричних результатів здійснювалася за допомогою комп'ютерної програми для статистичної обробки даних SPSS Statistics 21.0.

При порівнянні виокремлених нами за рівнем спортивних результатів трьох груп паралімпійців встановлено наявність між ними статистично достовірних відмінностей стосовно мотивації занять спортом (табл. 1).

Отримані результати виявилися, на наш погляд, достатньо цікавими і такими, що потребують поглибленого аналізу. Так, для групи паралімпійців з найвищим рівнем результатів (група А) істотно вищими суб'єктивними стимулами до занять спортом, порівняно зі спортсменами двох груп з нижчими досягненнями, є чотири: можливість особистісної самореалізації, матеріальні стимули (зарплата, форма, премії

Таблиця 1

Відмінності за показниками зовнішніх та внутрішніх чинників занять спортом між групами паралімпійців з найвищим рівнем результатів (n = 59), достатньо високим рівнем результатів (n = 29) та тими, хто ще не має суттєвих спортивних досягнень (n = 18)

№	Самооцінка	Група			P ≤	
		а	б	в		
1	Можливість особистісної само-реалізації	$\bar{X}$	89,2	82,3	83,7	0,01 а-б
		S _x	12,8	18,1	18,1	
2	Можливість чи перспектива закордонних поїздок	$\bar{X}$	85,2	86,7	62,7	0,001 а-в
		S _x	17,4	22,6	34,7	0,01 б-в
3	Матеріальні стимули – зарплата, премії та ін.	$\bar{X}$	86,0	77,2	51,1	0,01 а-б
		S _x	17,4	26,4	36,2	0,001 а-в 0,01 б-в
4	Набуття досвіду та знайомств	$\bar{X}$	82,2	68,7	72,0	0,001 а-б
		S _x	21,4	26,7	27,9	0,1 а-в
5	Можливість виправити чи компенсувати недоліки здоров'я	$\bar{X}$	67,2	45,7	71,8	0,001 а-б
		S _x	27,1	28,9	31,5	0,001 б-в
6	Можливість бути повноцінним членом суспільства	$\bar{X}$	88,6	74,8	73,9	0,01 а-б
		S _x	18,1	30,7	30,1	0,01 б-в

Примітки: А – група з найвищим рівнем результатів; Б – група з достатньо високим рівнем результатів; В – група без суттєвих спортивних досягнень.

тощо), набуття досвіду, знайомств (та ін., що може допомогти у подальшому житті) та можливість бути повноцінним членом суспільства. Також у паралімпійців груп А і Б є вищим за групу без суттєвих спортивних досягнень показник можливості чи перспективи закордонних поїздок. А у останньої групи В є єдиною вищою, за дві групи з вищим рівнем результатом, вияв такого стимулу як можливість виправити чи компенсувати недоліки здоров'я.

Ми вважаємо, що вищий рівень вияву вищезазначених суб'єктивних стимулів для занять спортом у групи паралімпійців з найвищими досягненнями закономірно пояснюється тим, що саме ці досягнення дали їм можливість на власному досвіді переконалися у значущості таких стимулів. В цих стимулах закладено і самореалізаційні аспекти (можливість

особистісної самореалізації), і матеріальні (матеріальні стимули), і соціальні (набуття досвіду, знайомств, можливість бути повноцінним членом суспільства, закордонні поїздки).

Отримані результати свідчать, що для паролімпійців, в цілому, власний достатньо високий рівень мотивації самореалізації, пов'язаний з рівнем досягнень.

Нами проводилося дослідження, спрямоване на визначення взаємозв'язків мотивації самореалізації (самодетермінації) з основними параметрами особистісного потенціалу спортсменів. Основним методом для виокремлення вибірки досліджуваних з вираженою мотивацією самореалізації була шкала самодетермінації [14]. Критеріями визначення цієї вибірки були показники вищі за середні значення за шкалами самодетермінації та особистісного зростання.

Аналіз факторів мотивації самореалізації паролімпійців здійснювався на основі факторного аналізу емпіричних даних методом головних компонент. Вибірку склали лише досліджувані з високими значеннями показників самодетермінації та особистісного зростання.

Показник міри вибіркової адекватності КМО 0,68, а Sig критерію сферичності Бартлетта менше за 0,5. Можна вважати, що ми отримали достовірний факторний аналіз. Було виокремлено 6 факторів, внесок яких у загальну дисперсію даних 73,3 % (табл. 2).

Фактор 1. Поєднання параметрів, що утворюють цей фактор, означає виражену особистісну спрямованість на себе, прагнення до самореалізації, позитивну оцінку усіх сторін власної особистості, прийняття

Таблиця 2

Фактори мотивації самореалізації паролімпійців

Фактори	Факт. навант.	Параметри, що утворюють фактори
1	29,1 %	особистісне зростання (,96), баланс афекту (-,87), осмисленість життя (,85), цілі в житті (,83), управління середовищем (,83), самоприйняття (,80), позитивні взаємини (,68), автономія (,59), наполегливість (,55), цілеспрямованість (,49)
2	15,6 %	локус контролю життя (,78), цілі (,72), локус контролю Я (,67), прийняття ризику (,65), включеність (,64), контроль (,62), самоорганізація (,51)
3	8,6 %	результат життя (,69), процес життя (0,58).
4	7,6 %	людина як відкрита система (,69)
5	6,7 %	фіксація (,68), планомірність (,63), орієнтація на теперішнє (,49)
6	5,5 %	самовираження (,51)

себе з усіма перевагами і недоліками, здатність контролювати і впливати не своє життя. Такі люди прагнуть керуватися в житті власними цілями і принципами, вони вільні у виборі та не залежні від зовнішнього впливу.

Очевидно, прагнення реалізувати власні можливості, осмисленість життя та віра в себе може забезпечувати людям з інвалідністю орієнтацією на «виклик» та здатність вирішувати на високому рівні досить складні завдання, що є значущим для спортивної діяльності.

Фактор 2 характеризує уявлення досліджуваних про себе як про сильну особистість, що має достатню свободу вибору, щоб побудувати своє життя відповідно до своїх цілей і смислів, наявність цілей у майбутньому і переконання в здатності контролювати своє життя, вільно приймати рішення і втілювати їх.

Фактор 3 означає здатність людини до цілісного сприймання життєвого шляху, характеризує задоволеність самореалізацією, оцінку продуктивності і осмисленості минулого, інтерес і емоційна насиченість теперішнього.

Фактор 4 утворює один параметр, що характеризує здатність засвоювати нову інформацію; відкритість новому досвіду, що свідчать про формування цілісного, реалістичного погляду на життя, безпосередність і природність переживань.

Фактор 5 характеризує гнучкість людини у плануванні своєї діяльності і в побудові взаємин, розвинуті навички тактичного планування, здатність фіксуватися на діяльності, що має цінність і значущість.

Фактор 6 означає здатність людини переживати власне життя відповідно до своїх бажань, потреб і цінностей; це переживання самотожності, цілісного, реалістичного погляду на життя.

Аналізуючи змістове наповнення факторів, можна зробити висновок, що психологічною основою мотивації самореалізації паралімпійців є прагнення до особистісного зростання; усвідомленість цілей свого майбутнього, відкритість новому досвіду, переживання відчуття реалізації свого потенціалу, позитивна самооцінка, прийняття себе з усіма перевагами і недоліками, упевненість у собі і власних силах, висока оцінка своїх можливостей, почуття компетентності, наявність життєвих цілей і сенсу життя, довірливі взаємини з оточенням, розуміння того, що людські взаємини будуються на взаємних вчинках; самостійність, впевненість у своїх можливостях.

На основі регресійного аналізу визначимо, які з незалежних змінних найбільш суттєві та значущі для передбачення показника особистісного зростання, що характеризує відчуття безперервного розвитку та самореалізації, реалізації свого потенціалу, відкритість новому досвіду.

У таблиці 3 представлено результати регресійного аналізу, за якими можна спрогнозувати показник особистісного зростання паралімпійців, а саме за допомогою чотирьох моделей.

Таблиця 3

Прогностичні моделі особистісного зростання паралімпійців

Мо- дель	R	R-квадрат	Скоректований R-квадрат	Стд. похибка оцінки
1	,726 ^a	,528	,520	5,1990
2	,783 ^b	,614	,601	4,7397
3	,807 ^c	,651	,634	4,5439
4	,823 ^d	,678	,657	4,3991

a. Предиктори: (конст) осмисленість життя

b. Предиктори: (конст) осмисленість життя, людина як відкрита система

c. Предиктори: (конст) осмисленість життя, людина як відкрита система, баланс афекту

d. Предиктори: (конст) осмисленість життя, людина як відкрита система, баланс афекту, позитивні взаємини

e. Залежна змінна: особистісне зростання

До першої моделі включено показник осмисленість життя, 52,8 % дисперсій пояснюється з його допомогою (R-квадрат=0,528). Друга модель містить 2 показника – осмисленість життя та людина як відкрита система, за якою пояснюється 61,4 % дисперсій. До третьої моделі включено 3 показника – осмисленість життя, людина як відкрита система та баланс афекту, за якою пояснюється 65 % дисперсій. До четвертої моделі включено 4 показника – осмисленість життя, людина як відкрита система, баланс афекту та позитивні взаємини, за якою пояснюється 67,8 % дисперсій.

Таблиця 4 дає можливість побудувати рівняння регресії. Оскільки показники критерію Фішера < 0.05, отже отримані дані є статистично значущими.

Оскільки для прогнозу показника самодетермінації використовуємо четверту модель (67,8 % дисперсій), то беремо до уваги коефіцієнти лише для неї.

Порівнявши показники бета, робимо висновок, що показник «Людина як відкрита система» найбільше впливає на прогнозування показника самодетермінації.

Таблиця 4

Коефіцієнти^a регресійної моделі

Модель		Нестандартизовані коефіцієнти		Стандартизовані коефіцієнти	t	Знч.
		B	Стд. похибка	Бета		
4	(Константа)	35,204	10,829		3,251	,000
	Осмишеність життя	,119	,091	,478	3,305	,001
	Людина як відкрита система	,766	,151	,701	5,077	,000
	Баланс афекту	-,207	,060	-,475	-3,459	,001
	Позитивні взаємини	,256	,113	,323	2,254	,028

a. Залежна змінна: особистісне зростання

Таким чином, здійснивши регресійний аналіз, ми виявили, що найбільш точно прогнозує значення показника самодетермінації модель, що включає показники «осмишеність життя», «людина як відкрита система», «баланс афекту» та «позитивні взаємини», за якою пояснюється 67,8 % дисперсій. Найбільший вплив на показник самодетермінації має показник «людина як відкрита система» (коефіцієнт бета найвищий).

Загалом, отримані результати дослідження свідчать про те, що мотивація самореалізації паралімпійців забезпечується їхнім реалістичним сприйняттям різних аспектів життя, здатністю засвоювати нову інформацію, що сприяє формуванню цілісного, реалістичного погляду на життя, відкритості новому досвіду, безпосередності і природності переживань.

Отже, наявність і осмишеність цілей особистості сприяє її саморозкриттю в процесі діяльності, а також самореалізації і самодетермінації в цілому. Очевидно, що мотивація самореалізації паралімпійців сприяє досягненню ними успіхів у професійному та кар'єрному плані, забезпечуючи їх конкурентоспроможність, впливаючи на розкриття їхнього особистісного потенціалу, оскільки дозволяє їм вийти з-під влади обставин і обмежень.

Висновки. Здійснений аналіз психологічних особливостей паралімпійців свідчить про те, що спорт, тим більше параолімпійський, є діяльністю, де об'єкт і суб'єкт злиті воедино, тому він є потужним ресурсом самовдосконалення та різносторонньої самореалізації людей з інвалідністю.

Мотивація самореалізації паралімпійців визначається реалістичністю та цілісністю сприймання ними життєвого шляху, наявністю прагнення до саморозвитку і розкриття свого потенціалу, адекватною оцінкою власних особистісних ресурсів, позитивними взаєминами з оточенням.

Загалом, слід відмітити високий рівень розвитку особистісного та адаптаційного потенціалу паралімпійців. Проте, ситуативно можлива актуалізація інструментальних ресурсів на основі соціального схвалення і підтримки.

Заняття спортом сприяє розвитку та формуванню різних якостей людей з інвалідністю: реалістичності сприймання життєвого шляху, ставлення до себе та оточення; цілей та мотиваційної сфери; цілеспрямованості, наполегливості і планомірності, самовладання і самоорганізації.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці системи заходів, спрямованих на сприяння особистісній самореалізації паралімпійців.

Список використаних джерел

1. Бойко Г. М. Самоорганізація спортсменів високої кваліфікації як суб'єктів діяльності в паралімпійському спорті / Г. М. Бойко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – 2014. – Вип. 118 (1). – С. 28–31.
2. Марьясова Д. А. Психическая адаптация спортсменов-инвалидов с поражением опорно-двигательного аппарата: автореф. дисс... канд. мед. наук: 14.01.06; 14.03.11 / Д. А. Марьясова. – М., 2013. – 25 с.
3. Маслов Д. В. Женщины в паралимпийском движении, штрих к «психологическому портрету» / Д. В. Маслов, А. А. Рудовский // Материалы I Всероссийского конгресса «Медицина для спорта». – М., 2011. – С. 269–276.
4. Brasile F. N. Psychological factors that influence participation in wheelchair basketball / F. N. Brasile // Palaestra. – 1988. – № 3. – P. 16–27.
5. Da ova K. Introduction to adapted physical activities / K. Dad'ova. – Prague: Charles University, 2007. – 82 p.
6. Deci E. L. The «what» and «why» of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior / E. L. Deci, R. M. Ryan // Psychological Inquiry, 2000. – No. 11. – P. 227–268.
7. Deci E. L. Self-Determination Theory: A macrotheory of human motivation, development, and health / E. L. Deci, R. M. Ryan // Canadian Psychology // Psychologie Canadienne. – 2008. – No. 49. – P. 182–185.
8. Dieffenbach K. D. More Similar than Different: The Psychological Environment of Paralympic / K. D. Dieffenbach, T. A. Statler // Sport. Journal of Sport Psychology in Action. – 2012. – № 3. – P. 109–118.
9. Field S. Development of a model for self-determination / S. Field, A. Hoffman // Career Development for Exceptional Individuals. – 1994. – Vol. 17. – P. 159–169.

10. Huang C. Negotiating Identities Through Disability / C. Huang, I. Brittain // *Sociology of Sport Journal*. – 2006. – № 23. – P. 352–375.

11. Maksimenko S. Psychological potential of personal self-realization / S. Maksimenko, L. Serdiuk // *Social welfare: Interdisciplinary approach*. – 2016. – Vol. 1 (6). – P. 92–100.

12. Nakamura J. The concept of flow / J. Nakamura, M. Csikszentmihalyi (Eds) // *Flow and the Foundations of Positive Psychology*. – 2014. – P. 239–263.

13. Omar-Fauzee M. S. The Participation Motive in the Paralympics / M. S. Omar-Fauzee, M. Manisah, G. Soh Kim, I. Norazillah // *Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences*. – 2010. – Vol. 2, № 1. – P. 250–272.

14. Osin E. Self-determination and well-being / E. Osin, I. Boniwell // *Poster presented at the Self-Determination Conference*. – Ghent, Belgium, 2010. – P. 5–14.

References transliterated

1. Bojko G. M. Samoorganizacija sportsmeniv visokoi' kvalifikacii' jak sub'jektiv dijaj'nosti v paralimpijs'komu sporti / G. M. Bojko // *Visnyk Chernigivs'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu*. Ser.: Pedagogichni nauky. Fizychnye vyhovannja ta sport. – 2014. – Vyp. 118 (1). – S. 28–31.

2. Mar'jasova D. A. Psihicheskaja adaptacija sportsmenov-invalidov s porazheniem oporno-dvigatel'nogo apparata: avtoref. diss... kand. med. nauk: 14.01.06; 14.03.11 / D. A. Mar'jasova. – M., 2013. – 25 s.

3. Maslov D. V. Zhenshiny v paralimpijskom dvizhenii, shtrih k «psihologicheskomu portretu» / D. V. Maslov, A. A. Rudovskij // *Materialy I Vserossijskogo kongressa «Medicina dlja sporta»*. – M., 2011. – S. 269–276.

4. Brasile F. N. Psychological factors that influence participation in wheelchair basketball / F. N. Brasile // *Palaestra*. – 1988. – № 3. – P. 16–27.

5. Da ova K. Introduction to adapted physical activities / K. Da ova. – Prague: Charles University, 2007. – 82 p.

6. Deci E. L. The «what» and «why» of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior / E. L. Deci, R. M. Ryan // *Psychological Inquiry*, 2000. – No. 11. – P. 227–268.

7. Deci E. L. Self-Determination Theory: A macrotheory of human motivation, development, and health / E. L. Deci, R. M. Ryan // *Canadian Psychology // Psychologie Canadienne*. – 2008. – No. 49. – P. 182–185.

8. Dieffenbach K. D. More Similar than Different: The Psychological Environment of Paralympic / K. D. Dieffenbach, T. A. Statler // *Sport. Journal of Sport Psychology in Action*. – 2012. – № 3. – P. 109–118.

9. Field S. Development of a model for self-determination / S. Field, A. Hoffman // *Career Development for Exceptional Individuals*. – 1994. – Vol. 17. – P. 159–169.

10. Huang C. Negotiating Identities Through Disability / C. Huang, I. Brittain // *Sociology of Sport Journal*. – 2006. – № 23. – P. 352–375.

11. Maksimenko S. Psychological potential of personal self-realization / S. Maksimenko, L. Serdiuk // *Social welfare: Interdisciplinary approach*. – 2016. – Vol. 1 (6). – P. 92–100.

12. Nakamura J. The concept of flow / J. Nakamura, M. Csikszentmihalyi (Eds) // *Flow and the Foundations of Positive Psychology*. – 2014. – P. 239–263.

13. Omar-Fauzee M. S. The Participation Motive in the Paralympics / M. S. Omar-Fauzee, M. Manisah, G. Soh Kim, I. Norazillah // Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences. – 2010. – Vol. 2, № 1. – P. 250–272.

14. Osin E. Self-determination and well-being / E. Osin, I. Boniwell // Poster presented at the Self-Determination Conference. – Ghent, Belgium, 2010. – P. 5–14.

A b s t r a c t

Shamich O. M.,
PhD (Candidate of Pedagogical Sciences),
Associate Professor (docent),
the Department of Rehabilitation of
the University «Ukraine»
E-mail: sashamych@gmail.com

PERSONAL FACTORS OF PARALYMPIC ATHLETES' MOTIVATION FOR SELF-REALIZATION

The article analyses the results of research aimed at identifying the psychological factors of Paralympic athletes' internal motivation for sports and self-realization. 106 members of the Paralympic teams playing different sports participated in the research. The following psychological factors and peculiarities of a person's motivation for self-realization in Paralympic sport are determined: realism and integrity of perception of a life path; the ability to learn new information; holistic, realistic views on life; the desire for self-development and own potential disclosure; adequate assessment of personal resources; openness to new experience; positive relationships with people around them.

The personal potential for self-determination is revealed as a psychological basis for self-realization and an efficient training-competitive process.

The predictors of Paralympic athletes' motivation for self-realization are the following personal parameters: a person as an open system, a balance of affect and positive relationships. Paralympic athletes' motivation for self-realization is supported by their realistic perception of various aspects of life, the ability to learn new information, which contributes to the formation of a holistic, realistic view of life, openness to new experiences, positive relationships with people around them.

The obtained results will promote personal self-realization of Paralympic athletes and increase the efficiency of their professional achievements.

Paralympic sport is shown to be a powerful resource for self-improvement and wide self-realization of people with disabilities; sports contributes to development and formation of their realistic perception of a life path,

attitude towards oneself and people around them, goals and motivational sphere, and support their purposefulness, persistence and planning, self-control and self-organization.

Key words: *Paralympic athletes, internal motivation, self-determination, personal potential, self-realization, factors of self-realization.*

Отримано – 4 вересня 2018

Рецензовано – 7 вересня 2018

Прийнято – 15 вересня 2018

Received – September 4, 2018

Revision – September 7, 2018

Accepted – September 15, 2018